

Pablo Neruda: Μυστικά από τα αρχεία της ΕΣΣΔ.

του Mario Amorós (μετάφραση-επιμέλεια: Barikat)

Ο Pablo Neruda ταξίδεψε για πρώτη φορά στη Σοβιετική Ένωση το 1949. Τόσο οι πολιτικές του πεποιθήσεις, όσο και το έργο του είχαν ήδη διαδοθεί σ' εκείνα τα εδάφη από το 1937, όταν το περιοδικό «Internatsionalnaya Literatura» (= Διεθνής Λογοτεχνία) συμπεριέλαβε μια ομιλία που είχε διεξάγει το Φλεβάρη του ίδιου έτους στο Παρίσι, στη μνήμη του φίλου του Federico García Lorca. Το 1939, ο Ιλιά Ehrenburg (πολυγραφότατος Ρώσος συγγραφέας και δημοσιογράφος), μετέφρασε στα Ρωσικά το έργο του Neruda «Espana en el corazon» (= Η Ισπανία στην καρδιά), το επικό και λυρικό αφιέρωμά του στη δημοκρατική αντίσταση, και ήδη το 1949, υπό τον τίτλο «Stiji» (= Σίχτοι), κάνει την εμφάνισή της στο λογοτεχνικό προσκήνιο η πρώτη του ανθολογία στη ρωσική γλώσσα. Αυτό το βιβλίο συμπεριελάμβανε επίσης το άρθρο που έφερε την υπογραφή του, και δημοσιεύτηκε στις 27 Νοεμβρίου του 1947 στην καθημερινή εφημερίδα της Βενεζουέλα «El Nacional» (= Ο Διεθνής), όπου ο Neruda καταγγέλλει την κατασταλτική πολιτική του Χιλιανού Προέδρου Gabriel González Videla, καθώς κι ένα εισαγωγικό κεφάλαιο από το βιβλίο του Ehrenburg, το οποίο έθεσε τις βάσεις μελέτης της ποίησής του στις σοσιαλιστικές χώρες.

Στις 8 Ιουνίου του 1949, ο Neruda έφτασε στο Λένινγκραντ. Μόλις ενάμιση μήνα πριν είχε εμφανιστεί αναπάντεχα στο Παρίσι, κατά τη λήξη του 1ου Συνεδρίου του Παγκοσμίου Κινήματος Υποστηρικτών της Ειρήνης, το οποίο είχε συγκληθεί στην Salle Pleyel, κι έλαβαν μέρος σχεδόν 3000 εκπρόσωποι από τις 5 ηπείρους, μεταξύ των οποίων ο Charles Chaplin, ο Pablo Picasso, ο στρατηγός Lázaro Cárdenas, ο Diego Rivera, ο Jorge Amado, ο Howard Fast και ο Paul Éluard. Αφού καθαιρέθηκε από τη θέση του Γερουσιαστή από τη Χιλιανή δικαιοσύνη, εξαιτίας της σκληρής κριτικής του εναντίον του González Videla, κι έχοντας ζήσει ένα χρόνο κρυμμένος - περίοδο κατά την οποία συνέθεσε το μνημειώδες έργο του «Canto General» (= Γενικό Άσμα, γνωστό ως «Ύμνος στην ελευθερία των λαών»), κατάφερε να εξαπατήσει τις αστυνομικές αρχές που τον καταδίωκαν, και να διαφύγει στην Αργεντινή, από ένα πέρασμα στα βουνά στην νότια επαρχία της Valdivia. Τότε ήταν που προσκλήθηκε στην ΕΣΣΔ για να συμμετάσχει στον εορτασμό της επετείου των 150 χρόνων από τη γέννηση του Alexander Pushkin, ο οποίος θεωρείται ο ιδρυτής της σύγχρονης ρωσικής λογοτεχνίας. Στον Pushkin θα αφιέρωνε τελικά ο Neruda το ποίημα «El ángel » (= Ο άγγελος), το οποίο και θα αποτελούσε αργότερα μέρος του βιβλίου του «Las uvas y el viento» (= Τα σταφύλια κι ο άνεμος) (1954).

Στις 15 Ιουνίου, στην πόλη που διαδραματίστηκαν οι καθοριστικές μέρες της Οκτωβριανής Επανάστασης, ο Χιλιανός ποιητής, μάχιμος κομμουνιστής πια από τις 8 Ιουλίου του 1945, πήρε συνέντευξη από τον υποδιευθυντή της Ένωσης για τις Πολιτιστικές Σχέσεις με τις χώρες του εξωτερικού, Ε. Ρ. Mitskevich. Ένας υπάλληλος με το επώνυμο Ermolaev κράτησε τα πρακτικά της συζήτησης κι ετοίμασε μια έκθεση που κατατέθηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης (ΚΚΣΕ). Αυτό το πολύτιμο ιστορικό έγγραφο αποτελεί μέρος του μεγάλου αρχείου διαθέσιμου στη ρωσική γλώσσα σχετικά με τον Neruda και φυλάσσεται στο Κρατικό Αρχείο Πολιτικής και Κοινωνικής Ιστορίας της Μόσχας, κι έχει παραμείνει ανέκδοτο μέχρι σήμερα.

Στο Λένινγκραντ μίλησε εκπροσωπώντας τη διοίκηση του Κομμουνιστικού Κόμματος της

Χιλής. Τόνισε πως η μεταστροφή του González Videla (ο οποίος εξελέγη Πρόεδρος το 1949 με την ένθερμη υποστήριξη του Κομμουνιστικού Κόμματος της χώρας), τους είχε ξαφνιάσει ιδιαίτερα (όταν συνέβη κατά το 1947) και οδήγησε σε μια κριτική αξιολόγηση της μακράς αυτής δεκαετίας, με την συμβολή πάντα του πολιτικού κέντρου, εκπεφρασμένο από το Ριζοσπαστικό Κόμμα: «Νομίζω πως το κόμμα μας μολύνθηκε ιδιαίτερα από πνεύμα της νομιμότητας και του κοινοβουλευτισμού. Έχουμε δώσει μεγάλη βαρύτητα στον αγώνα για τις έδρες στη Γερουσία, στο Κοινοβούλιο και στους δήμους, κι έχουμε παραμελήσει την κινητοποίηση των μαζών για ενεργό αγώνα. Εμείς εκπαιδεύουμε τις μάζες στο πνεύμα του αγώνα ενάντια στον Ιμπεριαλισμό των Αμερικάνων, αλλά ξεχνάμε να αναφερθούμε στην μάχη που απαιτείται στο εσωτερικό της χώρας. Γι' αυτό ούτε το Κομμουνιστικό Κόμμα, αλλά ούτε και τα Συνδικάτα επέδειξαν την αντίσταση που όφειλαν στην επίθεση που δεχθήκαμε όσοι αντιδράσαμε εξ αρχής. Το πνεύμα της νομιμότητας του Κόμματος μείωσε τη μαχητικότητά του. Μας ένοιαξαν υπερβολικά όλα αυτά, και διαπράξαμε ένα σωρό λάθη.»

Στην αυγή του Ψυχρού Πολέμου, συμπορεύτηκε με τους σοβιετικούς συναγωνιστές του, τους οποίους ο González Videla είχε προδώσει, για να συμπαραταχθεί στις αντιδραστικές δυνάμεις που προασπίζονταν τα συμφέροντα των Αμερικανικών κεφαλαίων στη Χιλή. Με την κατάπιξη της απεργίας του Οκτώβρη του 1947 των ανθρακωρύχων, μπόρεσε να δρομολογηθεί η άσκηση της πίεσης προς το Κομμουνιστικό Κόμμα, μέχρι την οριστική παραίτησή του με την έγκριση του Νόμου Μόνιμης Υπεράσπισης της Δημοκρατίας και την κράτηση εκατοντάδων μαχητών στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπως στο βόρειο όριο του Pisagua, όπου αργότερα υπηρέτησε ο νεαρός υπολοχαγός τότε Augusto Pinochet. Δήλωσε πως παρόλα αυτά, διατηρούσαν μια σταθερή κομματική δομή, με περίπου 50000 αντάρτες, και με αναδιαρθρωμένα τα διοικητικά τους όργανα, με μια μυστική γραμματεία υπό τους Galo González, Luis Reinoso και τον Luis Valenzuela την ηγεσία. Ο θρυλικός ηγέτης Elías Laferte διαμόρφωσε ένα ειδικό καθεστώς, δεδομένου ότι διατηρούσε την ιδιότητά του ως Γερουσιαστής, ωστόσο δεν δήλωνε δημόσια τη θέση του ως αρχηγός του κόμματος. Ένα ακόμη μειονέκτημα στο οποίο αναφέρθηκε ο Neruda ήταν η έλλειψη πολιτικής δραστηριότητας ανάμεσα στις αγροτικές τάξεις, ωστόσο τόνισε την καλή σχέση του ΚΚ με την Εθνική Φάλαγγα, κοινωνικο-χριστιανικού προσανατολισμού, η οποία τους είχε υποστηρίξει κατά την επίθεση που εξαπέλυσε η Κυβέρνηση (και η οποία κατά το 1957 θα συμμετείχε στην ίδρυση του Δημοκρατικού Χριστιανικού Κόμματος).

Στις 25 Ιουνίου ο Neruda έφτασε στη Μόσχα, όπου 2 μέρες μετά η Ένωση Σοβιετικών Συγγραφέων γιόρτασε μια βραδιά προς τιμήν του στη Μεγάλη Αίθουσα του Ωδείου. Της βραδιάς ηγήθηκε ο Alexander Fadeiev, συγγραφέας του επαναστατικού ύμνου «Η νέα φρουρά», και συμμετείχαν συγγραφείς όπως ο Semión Kirsánov (μαθητής του Maiakovski), ο Nikolai Tíjnov, ο Constantín Símonov και ο Ehrenburg, ο οποίος πραγματοποίησε και την εισαγωγική ομιλία. Επίσης επισκέφθηκε την πόλη στις όχθες του Βόλγα, την οποία δεν μπόρεσε να κατακτήσει ο Hitler κατά το 1942-1943, και στην ανοικοδόμηση της οποίας θα αφιέρωνε το έργο του «Tercer canto de amor a Stalingrado» (= Τρίτος ύμνος αγάπης στο Στάλινγκραντ». Στο βιβλίο επισκεπτών του Μουσείου Αμύνης σημείωσε: «Γεννήθηκα για να υμνώ στο Στάλινγκραντ». Εκεί ζήτησε να κατατεθεί ένα στεφάνι λουλούδια εκ μέρους του κι εκ μέρους του κόμματός του στον Rubén Ruiz Ibárruri (γιος της Isidora Dolores Ibárruri Gómez, γνωστής ως «La Passionaria», ηρωίδα του Ισπανικού Εμφυλίου Πολέμου και κομμουνίστρια πολιτικός Βασκικής καταγωγής), υπολοχαγός του Κόκκινου Στρατού, ο οποίος πυροβολήθηκε θανάσιμα το Σεπτέμβρη του 1942.

Στις 3 Αυγούστου του 1949, ένα έγγραφο της ΚΚΣΕ, το οποίο είχε χαρακτηριστεί ως «απόρρητο» περιείχε τον απολογισμό της επίσκεψής του στην ΕΣΣΔ. Το έγγραφο

υπογράμμιζε τη «σπουδαία εντύπωση» που του είχε προκαλέσει το Στάλινγκραντ, ιδιαίτερα δε τα μέρη στα οποία είχαν διεξαχθεί οι μάχες ενάντια στα ναζιστικά στρατεύματα και το μεγαλείο των εργασιών για την ανοικοδόμηση των πόλεων, αλλά και πως σε όλες τις παρεμβάσεις που έκανε, «παραλείφθηκε» η δυναμική του κόμματός του και ο αγώνας ενάντια στον González Videla. Τον Απρίλιο του 1950 στην πόλη της Γουατεμάλα, στη δημόσια ανάγνωση όπου 4ο θα ήταν το βιβλίο του «Viajes» (= Ταξίδια, 1955), υπό τον τίτλο «El esplendor de la tierra» (= «Το μεγαλείο της γης», αναφέρθηκε στην παραμονή του στο Λένινγκραντ, στη Μόσχα, στο Στάλινγκραντ και στο Πούσκινο (περιοχή βορειοανατολικά της Μόσχας): «Ελάτε μαζί μου ποιητές, ως τα σύνορα των πόλεων που αναγεννιούνται. Ελάτε μαζί μου στις όχθες της ειρήνης και του Βόλγα, ή ακόμη στα ίδια τα δικά μας ποτάμια, στην ίδια δική μας ειρήνη. Εάν δεν έχετε για να υμνήσετε ανοικοδομήσεις αυτής εδώ της εποχής, υμνήστε τις οικοδομήσεις που έπονται τότε. Να αντηχεί στον ύμνο σας ο ήχος από τα ποτάμια, κι ο ήχος από τα σφυριά.» Κατά τη δεύτερη επίσκεψή του σε αυτή την όμορφη χώρα της Κεντρικής Αμερικής, αφηγήθηκε επίσης τις εντυπώσεις του από την Πολωνία και την Ουγγαρία, καθώς έφτασε στη Βουδαπέστη στις 23 Ιουλίου του 1949, έχοντας προσκληθεί από την κομμουνιστική κυβέρνηση για να συμμετάσχει στις εκδηλώσεις μνήμης του μεγάλου εθνικού ποιητή Sandor Petöffi. Εκείνη την περίοδο έκανε την εμφάνισή της μια ανθολογία του μεταφρασμένη στην Ουγγρική.

Κατά την ίδια χρονιά επισκέφθηκε την Τσεχοσλοβακία, έπειτα από πρόταση της Ένωσης Συγγραφέων, και στις 15 Αυγούστου έδωσε συνέντευξη τύπου στην Πράγα. «Είμαι ιθαγενής και πολίτης της Αμερικής, μιας ηπείρου που πολλοί λανθασμένα αποκαλούν ακόμη Νέο Κόσμο. Αυτή η ονομασία δεν ευσταθεί στην πραγματικότητα. Ο Νέος Κόσμος αρχίζει με τη Σοβιετική Ένωση κι επεκτείνεται προς τις υπόλοιπες χώρες που έχουν Λαϊκή Δημοκρατία. Η Αμερική είναι ένας τόπος πολεμοκάπηλων, ένα τόπος καταπιεσμένων εθνών», διακήρυξε με ζέση ενώπιων Τσέχων δημοσιογράφων και ξένων ανταποκριτών, σε δηλώσεις που σώθηκαν από το ρωσικό ειδησεογραφικό πρακτορείο Tass. «Στα έθνη διαφεντεύουν τα πιο άγρια αρπακτικά του Ιμπεριαλισμού, οι Η.Π.Α. Όλο το φυσικό πλούτο της Λατινικής Αμερικής, το πετρέλαιο, ο χαλκός, ο σίδηρος... δεν ανήκουν στους λαούς, αλλά στους Αμερικάνους Ιμπεριαλιστές. Εκείνοι κυριαρχούν εκ προοιμίου σε όλο τον πλούτο της περιοχής. Η πείνα, η εξαθλίωση, η αδικία και οι διώξεις είναι η πραγματική κληρονομιά των λαών της ηπείρου μας.»

Ο Pablo Neruda χαρακτηρίστηκε – και υπήρξε – «ο πιο σπουδαίος ποιητής του 20ου αιώνα» επανειλημμένα από τον μεγάλο Gabriel García Márquez. Μάλιστα εξέφρασε αυτή του τη γνώμη μπροστά στις κάμερες της κρατικής τηλεόρασης της Χιλής το βράδυ του Σαββάτου, στις 23 Οκτωβρίου του 1971, στην Πρεσβεία της Χιλής στη Γαλλία, μετά την παραλαβή του βραβείου Νόμπελ λογοτεχνίας.

Ο Neruda υπήρξε επίσης ένας από τους πιο σημαντικούς διανοούμενους κομμουνιστές. Για παραπάνω από δύο δεκαετίες υπήρξε μέρος της κεντρικής επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Χιλής, το οποίο μάλιστα τον επέλεξε ως υποψήφιο πρόεδρο στις 30 Σεπτέμβρη του 1969, ώσπου τον Γενάρη του 1970 παραιτήθηκε τασσόμενος υπέρ του Salvador Allende. Από τον Ιούνιο του 1949 ο συγγραφέας του γνωστού «Veinte poemas de amor y una canción desesperada» (=Είκοσι ερωτικά ποιήματα κι ένα τραγούδι απελπισμένο»), επισκέπτονταν κάθε χρόνο τη Σοβιετική Ένωση, με τελευταία παραμονή του εκεί να έχει καταγραφεί τον Απρίλιο του 1972. Υπήρξε μέλος της επιτροπής για το Βραβείο Στάλιν για την Ενίσχυση της Ειρήνης (το οποίο αργότερα μετονομάστηκε σε Βραβείο Λένιν), το οποίο θεσπίστηκε το 1950, και μάλιστα ο ίδιος το έλαβε για την έκδοση συλλογής του το 1953, και ένας από τους πρωτοστάτες στο Διεθνές Κίνημα της Ειρήνης,

φορέας που συγχέεται άμεσα με τη Σοβιετική Ένωση, αλλά και με τα κομμουνιστικά κόμματα που δραστηριοποιούνταν στις καπιταλιστικές χώρες. Οι αποκαλύψεις του 20ου Συνεδρίου της ΚΚΣΕ, το Φεβρουάριο του 1956, σχετικά με εγκλήματα του σταλινισμού, δε μετέβαλλαν την πολιτική του συνείδηση και δέσμευση. Τα συμπεράσματα του Συνεδρίου τα επιβεβαίωσε μεν, αλλά επισήμως τοποθετήθηκε πια το 1964 στο εκτενές ποίημά του «El Episodio, de Memorial de Isla Negra» (= Η μνημοσύνη τελετή της Μαύρης Νήσου). Εν πάσει περιπτώσει, όπως έγραψε και ο καθηγητής Hernán Loyola στον πρόλογο του 4ου τόμου του Neruda της τελευταίας έκδοσης ολοκληρωμένης συλλογής του, «Δεν ήταν η ιδεολογία του, αλλά η ποίησή του αυτή που άλλαξε», καθώς εξαφανίστηκε αυτός ο προσανατολισμός πολιτικής ουτοπίας, που ήταν εμποτισμένος στα «Las uvas y el viento» (=Τα σταφύλια κι ο άνεμος) ή στους πρωτόπλαστους στίχους του. Το 1958 το έργο του «Estravagario» (= Παραδοξολόγιο) σήμανε μια νέα περίοδο στην ποιητική του και σκιαγράφησε μια νέα εποχή, η οποία χαρακτηρίστηκε «το Φθινόπωρο της ύπαρξής του». Στο μεταγενέστερο έργο του βρίσκουμε έντονες κριτικές στο Σταλινισμό, όπως η επίκριση για το σκληρό πρόσωπο του Στάλιν, όπως απεικονίστηκε στο έργο του «El culto (II)» (= Ο λατρεμένος), ή η στηλίτευση τελικά της εισβολής στην Τσεχοσλοβακία από τα στρατεύματα του Συμφώνου της Βαρσοβίας, όπως αυτή εκφράστηκε στο ποίημά του «1968». Και τα δύο αυτά έργα συμπεριλαμβάνονται στο βιβλίο του «Fin de mundo» (= Το τέλος του κόσμου), 1969. Ωστόσο ποτέ δεν υποχώρησε στη δημόσια υπεράσπιση του προς τη Σοβιετική Ένωση, και το ρόλο που πίστευε πως αυτή θα διαδραμάτιζε στην κατάρρευση του ιμπεριαλιστικού κόσμου.

Τη βαθιά του υπερηφάνεια για την κομμουνιστική δράση του εξέφρασε στις 13 Δεκεμβρίου του 1971 σε μια υπέροχη ομιλία του σε μια μεσαιωνική συνοικία στην καρδιά της Στοκχόλμης, στο κτίριο του Χρηματιστηρίου κάποτε (έδρα πια της Σουηδικής Ακαδημίας), όταν δήλωσε πως παρευρίσκεται εκεί για να συγκεντρώσει τη μεγαλύτερη δυνατή λογοτεχνική διάκριση, μετά από μια μακρά και σίγουρα πολυτάραχη ζωή. «Με την ποίησή μου, αλλά και με τη σημαία μου». Σκιαγράφησε τα «καθήκοντα ενός ποιητή», και επιβεβαίωσε και πάλι την πίστη του σε μια προφητεία που είχε κάνει 100 χρόνια πριν ο Arthur Rimbaud: «Μόνο με θερμή και ανυποχώρητη υπομονή θα κατακτήσουμε την υπέροχη εκείνη γη που θα δώσει φως, δικαιοσύνη και αξιοπρέπεια σε όλους τους ανθρώπους...»

Αυτή του την πεποίθηση την έκανε πράξη και δέσμευση στην Ισπανία μεταξύ 1934 και 1936. Το φως και το αίμα της Δεύτερης Δημοκρατίας της Ισπανίας (Segunda República, η λεγόμενη Αβασίλευτη Προεδρική Κοινοβουλευτική Δημοκρατία μεταξύ 1931-1939, πριν την επιβολή της δικτατορίας του Francisco Franco. Πρόκειται για μια περίοδο που σημάδεψε τη χώρα και τους ανθρώπους της, κι αυτό αποτυπώνεται σε πληθώρα τεχνών, ιδιαίτερα στη λογοτεχνία και στη ζωγραφική.) σημάδεψαν την εξέλιξη της ζωής και της ποίησής του.

* Ο Mario Amorós είναι δημοσιογράφος και καθηγητής ιστορίας. Πρόσφατα εξέδωσε το έργο «Neruda, ο πρίγκιπας των ποιητών.»

Πηγή: <http://blogs.elpais.com/historias/2015/11/pablo-neruda-informe-secreto-d...>